

Opinia promotora
na temat rozprawy doktorskiej mgr Joanny Kocemby-Zebrowskiej
Teatr partycypacyjny w Polsce. Wybrane praktyki

Rozprawa Joanny Kocemby-Zebrowskiej jest pierwszą znaną mi pracą podejmującą problematykę sztuki partycypacyjnej w odniesieniu do współczesnego teatru nieinstytucjonalnego w Polsce. Przywołany kontekst historyczny i prekursorski sięga czasów dwudziestolecia międzywojennego (działalność Jędrzeja Cierniaka, Antoniny Sokolicz, Zofii Solarzowej) oraz drugiej połowy XX wieku (chronologicznie: Teatr Kalambur, Jerzy Grotowski, Akademia Ruchu, Ośrodek „Pogranicze”), jednak zasadnicza część rozprawy koncentruje się na praktykach teatralnych z dwóch pierwszych dekad XXI wieku: Teatru Węgałty (w tym przypadku z odniesieniem do jeszcze wcześniejszych działań), Teatru 21, Weroniki Fibich, teatru Strefa Wolnościowa, Rafała Urbackiego, Wojtki Ziemilskiego. Ramy czasowe wyznaczają daty 2009–2021.

Analiza wybranych przypadków poprzedzona została ustaleniami teoretycznymi, omówieniem tytułowej kategorii partycypacji i różnych sposobów jej rozumienia (partycypacja społeczna, publiczna, obywatelska, pracownicza). Autorka wykazała się obeznaniem w socjologicznej literaturze przedmiotu oraz znajomością polskiej tradycji posługiwania się terminem „uczestnictwo” lub „współuczestnictwo”. Przeniesienie tej kategorii na grunt sztuki i teatru pozwoliło rozszerzyć jej zastosowanie na takie rodzaje działalności, które łączyłyby praktyki artystyczne z ich oddziaływaniem społecznym. Doktorantka pojmuje zatem teatr partycypacyjny jako „praktykę rozwijającą ludzką aktywność, rozszerzającą pole uczestnictwa w kulturze i demokratyzującą sztukę tworzoną dzięki podmiotowemu zainteresowaniu drugim człowiekiem, jego doświadczeniem i światopoglądem” (s. 40 rozprawy). Takie rozumienie kluczowego terminu zdeterminowało wybór przypadków (*case studies*) do analizy – wymieniono je powyżej. Godne podkreślenia jest przy tym zróżnicowanie omówionych przykładów: autorski Teatr Węgałty Wacława Sobaszka i Erdmute Sobaszek, stały zespół Teatru 21 tworzony przez aktorki i aktorów z

niepełnosprawnościami, ale odcinający się od jakichkolwiek form teatru terapeutycznego, twórczość Weroniki Fibich realizującej spektakle z reprezentantami różnych społeczności lokalnych, Strefa Wolnościowa angażująca do kolejnych projektów grupy cudzoziemców, Rafał Urbacki – niezależny performer i reżyser pracujący z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, wreszcie Wojtek Ziemilski wykorzystujący metodę kreacji zbiorowej zarówno z etatowymi aktorami w teatrach repertuarowych, jak i w obiegu niezależnym, z amatorami.

Warto podkreślić szeroki zakres badań przeprowadzonych przez Autorkę na użytek pracy. Nie tylko zapoznała się ze źródłami tekstowymi, opisami i krytykami poszczególnych spektakli, nie tylko przeprowadziła analizę danych zastanych, ale nawiązała też bliski kontakt z liderami/liderkami i aktorami/aktorkami wymienionych teatrów na zasadzie obserwacji uczestniczącej, którą w tym przypadku można by nazwać pewną formą badań terenowych. Miała więc możliwość przyjrzenia się pracy teatralnej niejako „od wewnątrz”. Ważnym elementem badań były także rozmowy przeprowadzone ze wszystkimi twórcami oraz uczestnikami zaproszonymi do współdziałania, inicjatorami prac i odbiorcami. Pozwoliło to na dokładniejsze poznanie intencji i zamiarów artystów, jak również konsekwencji społecznych ich działań.

Autorka nie odnosiła się bezkrytycznie do obiektów swoich badań. Dzieliła się z czytelnikami wątpliwościami, nie unikała stawiania pytań, na które nie zawsze umiała znaleźć odpowiedź. Przemysleniom badawczym towarzyszyła główna hipoteza, że partycypacja w działalności artystycznej przekłada się na sprawczość w życiu społecznym. Ta ostatnia staje się ważniejsza niż wartość estetyczna analizowanych przedstawień.

Oprócz bibliografii rozprawa zawiera obszerną część dokumentacyjną, spisy spektakli z wyszczególnieniem wszystkich realizatorów i wykonawców (co niezwykle cenne szczególnie w przypadku zmian obsadowych), rejestrację przeprowadzonych wywiadów, a także literaturę kontekstową.

Autorka wykazała się umiejętnościami badawczymi, analitycznymi i interpretacyjnymi w stopniu wymaganym dla rozpraw doktorskich, w moim przekonaniu może więc zostać dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

